

Carmen Korn

De tijden veranderen

Vertaald uit het Duits door Olga Groenewoud

SIGNATUUR

2021

MAART 1970

Käthe nam een aanloopje en begon te springen. Aan de overkant bleef ze even staan om naar adem te happen en ze zwaaide naar Henny. Toen sprong ze weer terug en viel in de armen van haar vriendin. Henny ving haar opgelucht op. Acht sprongen. Vanaf het huis van de een naar het huis van de ander. Een spelletje uit hun kinderjaren. Indertijd hadden ze bij elkaar de keuken in kunnen kijken.

‘Ik kan het nog!’ jubelde Käthe.

Auto’s remden af. Straks hield dat gekke mens niet op met dat gespring. Voetgangers draaiden zich naar hen om, lachten verbaasd. Hoe ouder, hoe gekker.

De eerste zonnige dag in maart, een maand die tot nu toe alleen bewolkte luchten had gekend. Waren Henny en Käthe daarom zo uitgelaten op weg naar de Eilenu?

‘Nou jij!’ riep Käthe.

Henny schudde haar hoofd. Zachte blonde krullen vielen in haar gezicht; die van Käthe waren stevig en donker. In beide gevallen met dank aan de haarverf van Wella. Grijsz haren lieten ze liever aan hun mannen over.

‘Ik vang jou liever op,’ zei Henny.

‘Jouw rok zit ook zo strak, het lijkt wel een knakworstvelletje.’ Käthe wapperde met de wollen jurk die onder haar halflange jas uitstak. ‘Dit spul rekt tenminste mee. Ik laat me toch zeker niet beperken door mijn kleren?’

Dat ze nog zoveel soepelheid in hun lichaam hadden, wisten ze te waarderen. Zeventig zou Henny eind van de maand

worden, net zo oud als de eeuw. Käthe was dat al sinds januari. Voor hun gevoel waren ze jonger. Waar was de tijd gebleven?

‘Zullen we via de Finkenau lopen?’ vroeg Käthe. ‘Ter ere van onze voormalige werkplek?’

‘Dat zijn me te veel herinneringen op één dag. Onze oude huizen vind ik wel genoeg voor vandaag,’ zei Henny. ‘Laten we rechtstreeks doorlopen naar Lina.’

Lina, de zus van Henny’s eerste man. Na Luds vroege dood was haar schoonzus haar levenslange vriendin gebleven.

‘En Ida komt ook? Ik dacht dat die naar Parijs wilde om te kijken hoe het met haar verloren dochter gaat?’

‘Florentine komt volgende week weer naar Hamburg,’ Henny draaide zich om en keek nog een keer naar het huis waar ze haar kinder- en jeugdjaren had doorgebracht en waar ze ook weer had gewoond toen haar eigen woning in juli 1943 door bommen was verwoest. Op de tweede etage bewoog een gordijn alsof haar moeder daar stond, die inmiddels al bijna vier jaar dood was.

‘In mei wordt de Karstadt geopend,’ zei Käthe terwijl ze de Hamburger Straße in liepen. Ze keek naar het grote winkelcentrum dat daar stond. ‘Een blok beton. Mooi is anders.’

‘Begin nou alsjeblieft niet te zeuren dat alles vroeger beter was.’

‘Zoiets zou ik nooit zeggen. Maar de oude Karstadt is het waard om herdacht te worden. Weet je nog, de danskapel op het dakterras?’

Een geluksgevoel bij het zien van het huis aan het kanaal dat al zeven decennia ongedeerd aan de Eilenau stond en waar Lina en Louise de mansarde bewoonden. Rode bakstenen, wit pleisterwerk. Het raam met de drie vensters stond wijd open op deze milde dag. Konden ze daarboven Käthe horen, die inmiddels een lied had aangeheven?

*Frühling kommt, der Sperling piept,
Duft aus Blütenkelchen.
Bin in einen Mann verliebt
und weiß nicht in welchen.'*

Henny keek haar vriendin geamuseerd aan. Het broze dat Käthes stem ook na de oorlogsjaren had behouden, maakte dat het wellustig klonk.

‘Heb jij je man ooit bedrogen?’

‘Zelfs geen oogje op iemand anders gehad. Een aantrekkelijker vent dan Rudi kan ik niet krijgen.’

Ze giechelden nog toen ze boven stonden en Lina de deur voor hen openhield.

‘Eclairs.’ Het water liep Käthe in de mond toen ze de soezengebakjes met chocolade zag.

Ze aanschouwde de koffietafel, die voor vijf gedekt was. Het tafellaken met ajourzoom, het goede porselein van Louises ouders, kristallen kannetjes met blauwe druifhyacinten erin en roze madeliefjes. Een etagère vol met eclairs en andere zoekigheden.

Käthe was dol op Franse patisserie. Bij hun eerste afspraken had Rudi haar meegenomen naar Hotel Reichshof. Hij had haar gedichten voorgelezen en getrakteerd op petitfours, en dat vlak na de Eerste Wereldoorlog. Henny’s moeder had het eten van petitfours destijds nog als een verraad aan het vaderland beschouwd.

‘Lina en ik hebben net ontdekt dat eclairs vroeger “liefdesbotten” werden genoemd,’ zei Louise.

‘Dat begrijpt tegenwoordig geen mens meer,’ zei Ida.

‘Het klinkt ook zo volstrekt onerotisch,’ vond Käthe.

‘Käthe heeft al helemaal het voorjaar in het hoofd. Daarnet op straat hief ze zomaar een lied uit *Der blaue Engel* aan. Konden jullie dat horen?’

Ida ging naast Käthe zitten. ‘Alsjeblieft, steek mij aan met dat frivole humeur van je.’

‘Heb je dat nodig dan?’

‘Ik verlang naar verandering. Innerlijk en uiterlijk. Tian doet zo moeilijk, er kan nog geen nieuw behangetje of een andere stoelbekleding vanaf. In de woning van onze dochter is alles hypermodern en op de een of andere manier sexy. Hoe gaat dat lied uit *Der blaue Engel*?’

Käthe grinnikte. ‘Henny vertelde me dat Florentine weer terugkomt.’

‘Dat werd hoog tijd. We hebben haar sinds nieuwjaar niet meer gezien,’ zei Ida.

‘Is het nog altijd aan met die vriend van haar?’ vroeg Lina.

‘Ja. Robert is heel geduldig.’

‘Hij houdt van haar,’ zei Lina.

Dat waren inderdaad twee dingen die je over Robert kon zeggen.

‘Florentine wordt volgend jaar dertig.’ Ida pakte een vruchtengebakje van de etagère. Daar zouden vast niet al te veel calorieën in zitten.

‘Ze is nog maar net negenentwintig geworden,’ zei Henny. ‘Wil je haar onder de pannen hebben? Die tijden zijn voorbij, hoor.’

‘Ze piekert er niet over om te trouwen. En kinderen wil ze ook niet. Tian en ik zouden zo graag kleinkinderen hebben.’

Een gelukkige zucht van Henny. Zij had een kleindochter en een kleinzoon; ze was de enige grootmoeder in haar vriendinnenkring.

Ida keek naar haar. ‘Jij boft maar,’ zei ze.

Henny haalde haar schouders op. Bijna schuldbewust.

Een warme voorjaarsdag, ook in Parijs. Florentine had haar lange, wijde winterjas uitgetrokken en over een rieten stoeltje bij Les Deux Magots gehangen. Jeans blik rustte op haar, een langdurige blik die haar kleine buikje betrof.

‘Ik kon de geruchten gewoon niet geloven. Wie is de gelukkige vader?’

‘Een man uit Hamburg. Hij heeft niets met mode te maken.’
‘Geheimpje?’

‘Ja.’ Florentine glimlachte.

Met Jean, de fotograaf uit Luxemburg, had ze tien jaar geleden voor het eerst samengewerkt, nog in het beginstadium van haar modellenleven. Misschien verklaarde dat het gevoel van vertrouwdheid dat ervoor zorgde dat ze zijn voorstel niet meteen van het tafeltje veegde waar de kelner net twee koppen café au lait op zette.

‘Laat me foto’s maken om aan *Paris Match* aan te bieden. Jij in een of ander supersexy strak kledingstuk. De art director zal dolenthousiast zijn. Florentine Yan met babybuik. De komende dagen heb ik hier in het *quartier* een studio tot mijn beschikking.’

Florentine nam de tijd om het suikerklontje uit het papiertje te wikkelen. ‘Wil je dat echt?’

‘Het gaat erom of jij het wilt. Of denk je dat je man in Hamburg dat niet ziet zitten? Zijn jullie van plan te gaan trouwen?’

‘Ik pieker er niet over om te trouwen,’ zei Florentine, en herhaalde zo in Parijs wat haar moeder net in Hamburg had gezegd. ‘Het kan me niet schelen wat hij daarvan vindt.’

‘Die geëmancipeerde vrouwen ook.’ Jean stond op. ‘Ik bel de redactie even,’ zei hij, enthousiast over het idee Florentine als aanstaande moeder te fotograferen. Hij zocht in zijn broekzak naar muntjes en verdween het café in naar de drie telefooncellen in het souterrain.

Florentine keek uit over de Boulevard Saint Germain en een moment lang joeg haar eigen durf haar angst aan. Ze wilde niet dat haar ouders uit een magazine zouden vernemen dat ze een kleinkind kregen, en ook tegenover haar twee geliefde mannen zou het niet eerlijk zijn.

Ze verkruimelde het koekje op haar schoteltje en strooide

de kruimels tussen de mussen die rond het tafeltje hupten. Zou *Paris Match* de foto's al snel publiceren? Nee. Tegen die tijd zat zij allang in Hamburg en had iedereen daar op de hoogte gebracht van haar zwangerschap. Al was ze niet van plan haar familie en Robert op de hoogte te brengen van het feit dat hij niet de enige was die in aanmerking kwam als vader van het kind.

Jean kwam weer terug; hij keek alsof hij de lotto had gewonnen. 'Ze willen het voor het volgende nummer hebben. Ze zijn net twee dubbele pagina's misgelopen over die film met Ali McGraw, *Love Story*.'

De dingen namen hun loop.

Ida was even voor elf uur weer terug aan de Johnsallee. Stille in huis; iedereen was al naar bed, alleen bij hen brandde nog licht. Tian ging rechtop zitten toen ze de slaapkamer binnenkwam en legde zijn boek op het nachtkastje. 'Was het leuk bij Lina?' vroeg hij.

Ida keek haar man aan. 'Deze middag heeft me goedgedaan,' zei ze.

'En ik ben blij dat hij is overgegaan in een aangename avond.' Als Tian zo lang was weggebleven, zou Ida een scène hebben gemaakt. Hij was in dat soort dingen een stuk gemakkelijker. 'Florentine belde. Ze verheugt zich op ons. En op Robert.'

'Gelukkig maar. Hoe gaat het met je hoofdpijn?'

'Die is weg. Ik heb nog een aspirientje genomen. Ik heb bedacht dat ik me weleens een beetje aan mijn vrouw zou kunnen wijden.'

'Ik ben te moe, Tian.'

'Kom dan tegen mijn schouder aan liggen.'

Tian keek haar na toen ze de badkamer in liep. Ida en hij waren allebei achtenzestig en ze zagen er nog goed uit. Waarom voelde hij zich dan zo stokoud?

Ida kwam in haar degelijke nachtjapon de slaapkamer weer

in. Ze had ook andere. ‘Doe alsjeblieft het licht uit.’

Alleen het lampje op Tians nachtkastje was nog aan; een zandkleurig zijden kapje dat een zacht schijnsel gaf. Tian deed het licht uit. Er viel een glimpje maanlicht door hun raam naar binnen en zo kon hij zien dat Ida haar nachtjapon over haar hoofd trok en naakt midden in de kamer stond.

‘Kom,’ zei ze. ‘Trek je pyjama uit.’

Droomde hij al? Tian stond op. Deed wat ze had gevraagd. Hij durfde bijna geen adem te halen, alsof de naakte Ida als een fata morgana zou kunnen verdwijnen.

‘Käthe heeft me echt aangestoken.’

Tian vroeg niet wat ze daarmee bedoelde. Hij kuste zijn vrouw. De herinnering aan een zomerhuisje drong zich aan hem op. Liefde op een koude dag in december. Ook zonder kachel hadden ze het heerlijk warm gekregen. Een herinnering die hem hielp zich nog een keer jong en sterk te voelen, hierboven in hun slaapkamer. Jong en sterk zoals hij toen was geweest.

‘Nee, geen alcohol meer, Louise.’

‘Alleen een kleine *nightcap*. Om lekker in slaap te vallen.’

‘Ik ben doodop,’ zei Lina.

‘Kom dan bij me op de bank zitten en hou alsjeblieft op met dat geloop door de kamer. Alles is toch al opgeruimd?’

Lina wierp haar vriendin een strenge blik toe toen die nog een whisky inschonk. Vroeger hadden haar drankjes op zijn minst nog enig vruchtaandeel gehad. ‘Toe, probeer het nog een keer met een therapeut,’ zei ze.

‘Ik denk eerder aan cosmetische chirurgie.’

‘Dat meen je niet!’

Louise plaatste haar wijsvinger tegen haar slaap en trok de huid naar haar haarinzet.

‘Zo lijkt je wel wat op Suzie Wong,’ zei Lina.

‘Weg met die hangende oogleden,’ zei Louise terwijl ze ook

aan haar kin en hals begon te trekken. ‘Bobo zegt dat hij cliënten heeft die er na vier tot zes kleine sneetjes weer uitzien als een jong piepkuiken.’

‘Wie is Bobo?’

‘Mijn kapper. Hij is nieuw in de salon.’

Lina nam plaats naast de vrouw van wie ze hield en met wie ze inmiddels al tientallen jaren samenleefde. ‘Je ziel heeft hulp nodig, niet je gezicht,’ zei ze. ‘Doe me een lol en probeer het eerst met therapie.’

‘Je hoeft je geen zorgen meer om mijn ziel te maken, de depressies zijn voorbij zodra ik niet meer zo’n ouwe trien in de spiegel zie. Ach, Lina, we waren nog zo jong toen we elkaar leerden kennen.’

Lina zuchtte. Een mens was veel te vroeg jong. Dan kon je dat nog helemaal niet waarderen.

‘Ik heb het er met Ida over gehad, zij zou ook iets aan haar gezicht willen laten doen.’

‘Jullie zijn allebei gek geworden.’

‘Doe niet zo ouderwets. In Amerika doen ze dat allemaal.’

Lina stond op. ‘Daar geloof ik niks van,’ zei ze. ‘Probeer het gewoon eens met een schoonheidsslaapje.’

‘Dan zou ik honderd jaar moeten slapen.’

‘Heeft Bobo al een chirurg bij de hand?’

‘Hij heeft me een visitekaartje gegeven.’

‘Praat er eens over met Marike. Of met Theo.’

‘Die zijn allebei gynaecoloog. Ik ben toch zeker niet van plan om mijn schaamlippen te laten liften? Hoewel, dat is misschien ook geen gek idee.’

‘Je bent dronken,’ zei Lina. Ze deed het laatste van de drie ramen dicht en maakte aanstalten het licht uit te doen. ‘Vooruit, naar bed.’

‘Je hebt nog altijd iets schoolfrikkerigs,’ zei Louise. Maar ze stond op en ging naar de badkamer.

Henny had een omweggetje gemaakt om Käthe thuis af te zetten. Dan was het nog maar een klein eindje naar de Körnerstraße, waar ze nu al heel wat jaren met Theo woonde.

Ze zag Rudi's donkere silhouet achter een van de ramen op de bel-etage, waar nog licht brandde. Misschien zag hij haar voor het huis staan, misschien ook niet. Hij trok zich terug de kamer in. Misschien was hij gewoon discreet.

'Denk jij er weleens over na dat Theo zou kunnen komen te overlijden?'

'Hij heeft me beloofd negentig te worden.'

'Ik hoop dat hem dat lukt.' Käthe zuchtte. 'Ik weet niet of ik zonder Rudi wil leven. Toen hij na de oorlog al die tijd niet terugkwam, dacht ik dat ik me bij zijn dood had neergelegd.'

'Is er een reden om daar nu over na te denken?'

'Nee,' zei Käthe. 'Geen ziekte. Niet dat we weten, althans. Maar de tijd gaat ineens zo snel.'

'Je was vanmiddag in zo'n overmoedige bui.'

Käthe keek haar aan. 'Ik hou niet meer van de nachten, Henny. Als het donker is komen de demonen, of beter gezegd: de herinneringen. De herinnering kan een vreselijk oord zijn. Dan zie ik de dood van mijn moeder in Neuengamme voor me. En ik moet aan Kurt denken. Misschien had hij de nazi's kunnen overleven.'

'Hij zou nooit zijn geëmigreerd.'

'Rudi en ik hebben de concentratiekampen tenslotte ook overleefd.'

'Jullie waren een stuk jonger dan Kurt.'

'Hij was nog geen zesenvijftig toen hij zich van het leven beroofde.'

'Door zelfmoord te plegen kon hij zijn waardigheid behouden. Het was belangrijk voor hem dat hij zich niet door de nazi's zou laten vermoorden.' Henny had het ineens koud nu het oude verdriet om hun vriend Kurt Landmann, arts aan de Finkenau, weer kwam opzetten.

‘Je hebt het koud,’ zei Käthe.

‘Jij niet?’

‘Jawel. Dank je wel dat je met me mee bent gelopen.’ Käthe boog zich naar Henny toe en gaf haar een kus op de wang.

‘Vroeger was ik altijd degene die onverschrokken was,’ zei ze.

‘Dat ben je nog altijd als je voor auto’s langs springt.’

‘Ik ben niet voor auto’s langs gesprongen.’

‘Acht sprongen. Ik ben trots op je.’

‘Laten we nog lang in leven blijven,’ zei Käthe.

‘Absoluut. Om met Kurt te spreken.’

Käthe keek haar vriendin na, die er nu snel vandoor ging. Ondanks haar strakke rok.

Het was nog helemaal niet zo gemakkelijk om supersexy, strakke kleren te vinden in het atelier. De Parijse scene begon steeds meer de folklorellook van de hippies na te volgen; allemaal wijdvallende kleren, veel slobberigs, ook de boerenblouses die nu in de mode waren leken nog het meest op groot uitgevallen geborduurde sierkussens.

In het atelier van een modeontwerper in de Rue Tiquetonne vond Jean uiteindelijk wat hij zocht. De jongeman experimenteerde met materiaal dat eruitzag als slangenhuid en naaide daar nauw zittende kleding van.

Florentine vond dat ze er in de enkellange witte jurk met zwarte patronen uitzag als een python die net een konijntje had verschalkt en met het oog op de spijsvertering maar beter even kon gaan liggen.

‘Je bent een prachtige zwartkopython,’ zei Jean. ‘De redactie zal het geweldig vinden.’ Florentine balanceerde op de hoge, dunne hakken van de laarzen; haar lichaamsgevoel begon te veranderen.

‘*Vous êtes un rêve,*’ zei de oude Audrey, die haar make-up deed. Als Robert of Alex deze foto’s zou zien, zouden ze ongetwijfeld denken dat ze droomden. Of nog eerder hallucineer-

den. Maar waarom zouden ze de *Paris Match* lezen? Alex sprak weliswaar heel behoorlijk Frans, maar geïllustreerde magazines waren niet bepaald zijn favoriete lectuur. Naast de dagelijkse kranten las hij alleen *Der Spiegel* en *Jazz Podium*.

‘Helemaal goed!’ zei Jean. ‘Leg je handen eens op je buik. Florentine Yan als gelukkige aanstaande moeder. Perfect.’

Hij trok de volgende foto uit de polaroidcassette die aan zijn Hasselblad hing. ‘Audrey heeft gelijk, je bent een droom,’ zei hij en hij liet haar de polaroids zien.

‘Ik kijk uit mijn ogen als een onuitgeslapen schaap.’

‘Onzin. Je kijkt beziel. In de hoeveelste maand ben je eigenlijk?’

‘Begin van de zevende.’

‘Wanneer ben je precies uitgerekend?’

‘In juni.’

‘Waarom ben je zo nerveus? Je zit de hele tijd aan je lippen te likken. *Rouge à lèvres*, Audrey.’

Florentine liet de lippenstift aanbrengen en slaakte een zucht. ‘Ik weet niet of die foto’s wel een goed idee zijn.’

Jean grijnsde. ‘Te laat,’ zei hij.

‘Als ik niet zo’n zwak had voor dat merkwaardig vervaagde Duits van jou, was ik er nooit op ingegaan,’ zei Florentine.

‘Je dochter zal me ooit dankbaar zijn. Die geweldige opnames van je zwangerschap.’

‘Dochter?’

‘Net zo mooi als haar moeder,’ zei Jean. ‘Volgens mij heb je een goed uitzienende vader voor haar uitgezocht.’

Robert keek op zijn horloge toen hij het Funkhaus uit kwam. Het was nog te vroeg om naar de Johnsallee te gaan, waar hij door Guste was uitgenodigd voor het eten en waar hij Ida en Tian zou treffen, die hem graag als hun schoonzoon zouden zien. Maar hij had de hoop dat hij ooit met Florentine zou trouwen inmiddels opgegeven.

Tegelijkertijd twijfelde hij er niet meer aan dat ze van hem hield. Van hem en van Alex. Maar die was al vergeven, dat zag Florentine nu ook in. Hij schoof de gedachte die bij hem opkwam aan de kant en besloot naar de Funk-Eck te gaan voor koffie en een sigaret.

Net toen hij zijn tweede sigaret opstak, kwam Klaus het café binnen. Het duurde even voordat Robert in de jonge vrouw die zijn jarenlange vriend en NDR-collega vergezeld diens nichtje herkende. Ze was volwassen geworden, de kleine Katja. Hij stond op toen ze bij zijn tafeltje kwamen staan. 'Kom erbij. Of willen jullie liever alleen zitten om iets te bespreken?'

'Het gaat alleen maar om een relatiecrisis,' zei Katja. Ze zag dat Robert haar oom een vragende blik toewierp. 'Van mij. Klaus fungeert als mijn klaagmuur.'

'Ik ben zo weg,' zei Robert. 'Eten in de Johnsallee.'

'Ik hoorde dat Florentine volgende week terugkomt,' zei Klaus.

'Gelukkig wel. Ik ga nog failliet aan die telefoonrekeningen.'

'Dat zal toch niet de enige reden zijn waarom je blij bent dat ze terugkomt?'

'Je weet hoe dol ik op Sweet Florraine ben.'

'Ja,' zei Klaus. Dat wist hij.

'En Alex zit vanaf zondag met zijn kwintet in Montreux?' vroeg Robert om de aandacht af te leiden van zijn eigen liefde.

Klaus knikte. 'Ik mis hem nu al.'

Robert stak zijn hand op en ving de blik van de kelner. Hij betaalde en nam afscheid. 'Ik haat Karsten,' hoorde hij Katja nog zeggen terwijl hij wegliep. Dat klonk naar liefde.

Hij liep naar zijn auto, die in de Rothenbaumchaussee geparkeerd stond, en pakte de tas met de wijnflessen van de achterbank. Voor Guste. Riesling, goed gekoeld. Het was niet zo'n zonnig warme dag geweest als gisteren.

'Ik hoop dat je je blauwe oog hebt, Husky,' had Florenti-

ne aan de telefoon gezegd. 'Je weet hoe goed ik je dat vind staan. Neem geen ander.'

Alsof ze had aangevoeld dat hij dat inderdaad van plan was geweest: zijn blauwe glazen oog eindelijk vervangen door een groen exemplaar. In 1945 was hij met één oog teruggekeerd uit de oorlog. Vijfentwintig jaar later zou hij best weer twee groene ogen willen hebben.

Voor het huis aan de Johnsallee haalde Robert een hand door zijn nog altijd dikke, zwarte haar. Blauw of groen, hij zag er nog steeds goed uit. Als Florentine hem op een dag maar niet te oud zou vinden.

Had Karsten ooit gezegd dat hij Katja als een congeniale partner beschouwde? Het idee van gelijkwaardigheid was allang verloren gegaan, hij gedroeg zich als de grote baas.

Haar studie aan de Werkkunstschule in de Armgartstraße beschouwde hij als gefröbel, terwijl hij het grote wereldgebeuren fotografeerde. Hij speelde met de gedachte naar Vietnam te gaan. Als oorlogsverslaggever. Was dat iets om mee te spelen?

'Je mag gerust bovenop,' zei Karsten. 'Heb ik niks op tegen.'

Katja sprong van het matras en trok haar spijkerbroek en trui aan. Ze deed geen moeite haar slipje en bh te zoeken. 'Heb je enig idee hoe neerbuigend dat klinkt?' vroeg ze.

'Ach toe, kleintje, kom weer onder de lakens tegen me aan liggen. Het is koud hier.'

'Ik heb het gisteren met Klaus over jou gehad.'

'Je ome Klaus de homo.'

'Wat heeft dat er nou mee te maken?'

'Niks. Alleen hebben zijn partner en hij geen benul van echte mannen.'

'Zoals jij?' Katja keek de man op wie ze nog altijd stapelverliefd was met opgetrokken wenkbrauwen aan.

'En heeft hij je advies gegeven?'

‘Ik moet het uitmaken met je.’

Karsten floot zachtjes. ‘En? Ben je dat van plan?’

‘Ik wou dat het weer zo was als in november, toen we in de Schanze fotografeerden.’ Ze keek naar de zwart-witfoto op af-ficheformaat die met punaises in het rauhfaser boven het bed was bevestigd. Katja die tegen een poort geleund stond waar-op met verf **VERBODEN** was geschilderd.

Karsten knikte. ‘Ik hou van je, Katja-roer-me-niet. Kom hier.’

‘Ik moet thuis nog wat voorbereiden voor school.’

Hij haalde haar slipje onder het kussen vandaan. Gooide het naar haar toe. ‘Je hoeft niet meer in die kinderkamer van je te wonen. Ik kan je hier een volwassen leven aanbieden.’

‘Zelfs mijn kleine broertje stoort me bij mijn werk minder dan jij. Ligt mijn bh ook onder het kussen?’

‘Die ligt in de keuken, waar ik hem je heb uitgetrokken.’

Katja keek nog een keer de kamer in toen ze terugkwam uit de keuken.

‘Kom,’ zei Karsten. ‘Morgen vlieg ik naar Belfast. Misschien schiet de IRA me wel dood, dan zul je er spijt van hebben dat je niet nog een keer met me naar bed bent geweest.’

‘Pas goed op jezelf, Karsten,’ zei ze.

‘Ik hou van je,’ zei hij. Zijn stem kraste.

Katja had de deur al in het slot laten vallen en holde de zes trappen af naar beneden.

‘Waar heb je die nou vandaan?’ Ida pakte Tian de teddybeer af en streekte de snuit met de kunstleren neus.

‘Die zat in de kast in de hal achter de oude kleren. Ik dacht dat Florentinchen die allang had meegenomen.’

‘Onze dochter is niet sentimenteel.’

Tian knikte. ‘Haar vader wel,’ zei hij.

‘En wat heb jij achter de oude kleren te zoeken?’

‘Opruimen. Dat wil jij toch graag?’

Ida zuchtte. ‘Ik wil graag een nieuwe inrichting.’ Ze zette de

teddybeer op de armleniging van de stoel. 'Daar past hij goed bij. Net zo versleten.'

'Alles op zijn tijd,' zei Tian. 'De verwarming gaat voor. En laten we ons nu eerst op Florentine verheugen.'

'Je bent altijd een goede vader geweest.'

Tian keek Ida aan en hij glimlachte. Pakte haar hand en kustte die. Heel wat momenten in hun huwelijk waren mislukt, maar ze hielden van Florentine, op dat punt waren ze het met elkaar eens. 'Eergisteravond,' zei Tian. 'Dat was fantastisch.'

'Ja,' zei Ida en het klonk alweer zo stug alsof ze die liefdesnacht van een echtpaar op leeftijd het liefst uit haar herinnering wilde wissen.

'Je hebt gehoord dat Robert Florentine van de luchthaven wil afhalen?' vroeg Tian. Maar liever van onderwerp wisselen.

'Ik zat ook aan tafel, Tian. Wat voor indruk had jij van Robert?'

'Charmant, zoals altijd. Waarom vraag je dat?'

'Ik vond hem serieuzer dan anders.'

'Hij heeft Florentine sinds de jaarwisseling niet meer gezien. Ik ben bang dat hij daar onzeker van wordt. Dat ze ineens met een Parijse minnaar aan komt zetten. Ze moet hem eindelijk eens zeggen wat ze wil. Op haar leeftijd was jij al negen jaar getrouwd, al was het dan helaas niet met mij.'

'Tegenwoordig is alles anders,' zei Ida. 'Overigens is Florentine van plan de lente en de zomer in Hamburg te blijven.'

Tians mond bleef van verbazing een eindje openstaan. 'Heeft ze dat tegen jou gezegd? Is ze van plan er even tussenuit te gaan?'

Ida haalde haar schouders op.

'En waarom hoor ik dat nu pas?'

'Misschien heb ik het niet echt serieus genomen. Robert lijkt er niets van te weten, anders had hij er gisteren wel iets over gezegd.'

'Een aanlokkelijk aanbod uit New York of Parijs en ze vliegt

er weer vandoor. Haar aankomst vrijdag staat vast?’

‘Voor zover ik weet wel, ja,’ zei Ida. ‘Ik ga even naar Guste toe. Anni, Momme en de kinderen zijn nog maar net een dagje weg en ze lijdt nu al onder de stilte in huis. Toen Florentine klein was gingen wij nooit skiën, nog niet eens in de Harz.’

‘Toen ze hier de skivakanties invoerden was Florentine al drieëntwintig.’

‘We hebben veel gemist, Tian.’

Hij zei niet dat Ida te lang had gearzeld om van Campmann te scheiden omdat ze geen afstand had willen doen van het luxeleventje dat de bankier haar bood. Maar Ida’s echtgenoot was fair geweest. Toen Ida zwanger raakte van Tian had hij zijn vaderschap tot aan het einde van de nazitijd niet ontkend en daarmee verhinderd dat Tian, de zoon van Chinese ouders, vanwege rassenschande door de Gestapo was opgepakt.

‘Ik zou Guste en jou graag uitnodigen voor een etentje. Misschien bij Ehmke. Zondag aanstaande?’

‘Ehmke schijnt inmiddels een aflopende zaak te zijn,’ zei Ida.

‘Laten we dan liever naar het Gustav Adolph gaan om koninginnenpasteitjes te eten.’

‘Ach nee, laten we toch maar naar Ehmke gaan. Wie weet hoe lang dat er nog is. Guste is dol op de biefstuk daar. Kunnen we ons dat permitteren?’

‘Beter dan een skivakantie op de Bettmeralp,’ zei Tian.

‘Ik heb het uitgemaakt met Andrés.’ Ruth keek in het gezicht van haar vader. Ongeloof las ze daarin, en hoop.

Rudi liet zijn vork zakken en legde hem op tafel naast de aubergineschotel. Hij pakte de hand van de jonge vrouw die als zesjarig kind in zijn leven was gekomen en door Käthe en hem was geadopteerd toen ze alleen was achtergebleven na de dood van haar opa.

‘Ik kan het niet langer verdragen hem met andere vrouwen te

moeten delen.' Ruth trok haar hand los en prikte in haar eten.

'Je hebt het lang over je kant laten gaan.'

'Toen was ik zijn hoofdvrouw.'

'Ruth, in hemelsnaam! Hij is toch zeker geen Afrikaans operhoofd?' Rudi zat stijfjes op de eenvoudige houten stoel van het Griekse restaurant. Zijn hele lichaam spande zich bij de gedachte aan die opgeblazen András Bing, die zichzelf als links beschouwde, als revolutionair.

'Ik weet het,' zei Ruth. 'Het druist in tegen alles wat ik denk en wat ik wil verwezenlijken en bereid ben onder ogen te zien.'

'Alsjeblieft, blijf bij je besluit.'

'Rustig maar, papa. Dat met András en mij is voorbij.'

Laat het waar zijn, dacht Rudi. God, laat het waar zijn. Hij keek uit het raam naar de straat, die Schulterblatt heette. Er waren hele legendes over waar die naam vandaan kwam.

Als jongeman was hij toegetreten tot de communistische partij. Om zich af te zetten tegen de nazi's was hij communist gebleven, ook toen hij er allang niet meer in had geloofd. Hij vond het een ondraaglijke gedachte dat Ruth zich nu overgaf aan een andere waan die zich uitdoste met idealen, maar die uiteindelijk toch maar één doel had: brandstichten.

'Bevalt het je op de redactie?'

Ruth schoof haar bord aan de kant. 'Misschien stop ik daar,' zei ze. 'In Berlijn zijn ze een krant aan het opzetten waar ik aan mee zou kunnen werken. Bij de *konkret* zit alles muurvast.'

'Berlijn,' zei Rudi. De bezorgdheid keerde terug in zijn gezicht.

'András zit niet meer in Berlijn, papa.'

Een poging hem te paaien met dat woordje 'papa,' voor de tweede keer al. Het voelde voor hem als een koosnaampje omdat Ruth het maar zo zelden gebruikte.

'Wat is dat voor krant?'

'Er staat nog niks vast.'

'En toch wil je je baan als redacteur opgeven, die je net een jaar hebt?'

‘Jij bent in 1933 ook je eigen weg gegaan omdat je wilde staan voor wat jij belangrijk vond.’

‘Toen ging het er vooral om de nazi’s te bestrijden. Tegen wie vecht jij, Ruth?’ Tegen het Amerikaanse imperialisme, zou ze zeggen, tegen de oorlog in Vietnam. Maar Rudi kreeg alleen een kille blik. Ook hij schoof nu zijn bord aan de kant.

‘Heeft de moussaka niet gesmaakt?’ vroeg de waard van Olympisches Feuer toen hij de borden van tafel ruimde.

‘Door al het praten hadden we geen trek meer,’ zei Rudi. ‘Helaas.’

‘Zou een ouzootje helpen?’

Rudi knikte lachend.

Hij had geen trek in de anijsdrank, maar hij voelde zich schuldig vanwege het amper aangeraakte eten.

‘Voor mij niet,’ zei Ruth. Strengelijnen op haar hoge voorhoofd. Ze schudde met haar korte lokken, die bijna in haar grijze ogen vielen en de strengheid wat verdoezelden.

‘Praat alsjeblieft open tegen me,’ zei Rudi.

‘Je zult de eerste zijn die iets hoort.’

‘Waar zit Andrés?’

‘Het is voorbij, geloof dat nou gewoon. Hij is er met Janne vandoor naar Jordanië.’

Het lag niet in Rudi’s aard om angsten aan te wakkeren, niet bij zichzelf en niet bij anderen. Maar de naam Andrés was voor hem sinds jaar en dag verbonden met een gevoel van dreigend onheil.

‘Jordanië?’ Sinds wanneer was die brandhaard een vakantiebestemming?

‘Laten we afrekenen,’ zei Ruth.

Rudi gaf de waard een teken. ‘Wie is Janne?’ vroeg hij.

‘Zo noemt ze zichzelf.’

‘En wie is ze? Behalve Andrés’ nieuwe hoofdvrouw?’

‘Ik ben hier niet om een quiz te spelen.’

Rudi dronk de ouzo op en trok zijn portemonnee.

Guste zou desnoods een os hebben geslacht om de terugkeer van de verloren dochter te vieren, maar ze beperkte zich tot het marinieren van een stuk rundvlees in een mengsel van azijn, ui, peperkorrels, jeneverbessen en ontbijtkoek. Dat at Florentine graag, net als de knoedels die erbij werden geseerveerd. Hoogste tijd dat die eens stevig zou aanvallen, op de laatste foto's had ze er zo uitgehongerd uitgezien.

De zware aardewerken terrine met het vlees kon de koelkast in om daar zes dagen te trekken. Guste ging aan de keukentafel zitten en keek haar tuin in. De schommel waar Florentine al op had gezeten hing er verlaten bij. Nee, de zitplank en de touwen waren inmiddels vernieuwd, maar het ijzeren gestel was nog het oude. Momme had het vorig jaar nog van roest ontdaan en opnieuw in de verf gezet.

Tegenwoordig schommelden zijn drie dochters erop.

Hopelijk zou niemand iets breken bij dat skiën en zouden Momme en Anni de jongste op een slee zetten en niet op van die verraderlijke latjes. Het kind was nog geen vijf. Guste schudde haar hoofd. Sneeuw kon ze alleen in de kersttijd waarderen, als het bijdroeg aan de juiste sfeer.

Ze had Robert bij het etentje donderdag wat stilltjes gevonden. Florentinchen maakte het hem ook niet gemakkelijk. In december was die jongen zevenenveertig geworden, dat schoot al aardig op. Aan Alex waren de jaren nog altijd niet af te zien, dat had ze gisteren ook weer gedacht toen hij vanuit het Funkhaus even bij haar langs was komen wippen. Maar die vliegangst, daar kwam Alex maar niet overheen. Morgen moest hij met zijn muzikanten naar Montreux. Hij had geglimlacht toen ze hem het flesje met valeriaandruppels had gegeven. Hij had liever een volledige narcose gehad.

Guste stond op om koffie te gaan malen en een ketel water op te zetten. Misschien zou de geur Ida lokken; een kletspraatje zou haar goeddoen. Tian was altijd een theedrinker gebleven, hoewel hij directeur was van een koffiehandel. Leuk idee van

hem om Ida en haar morgen uit te nodigen bij Ehmke.

De oude koffiemolen met de zwengel, daar was ze aan gehecht. Momme had allang eens een elektrisch apparaat willen aanschaffen. Een lawaai dat die dingen maakten! Guste zette de molen op tafel en liep meteen weer naar het fornuis. Als je kokend water wil, moet je het fornuis aansteken. Ze was er vandaag niet helemaal bij met haar hoofd. Al dagen liep ze met het gevoel dat er iets te gebeuren stond.

Klaus legde de hoorn op de haak. Alex was veilig geland in Genève en leek in staat zich nu te concentreren op de concerten in Montreux. Klaus bedacht dat zijn geliefde de gesprekstherapeut aan de Neuer Wall weer eens zou moeten opzoeken; het werd steeds erger met Alex' vlieg angst.

Hij liep terug naar het bureau, nam de lijst met muzikanten door die waren uitgenodigd voor de workshop van de Norddeutscher Rundfunk. Chet Baker stond er ook bij, voor het eerst sinds diens grote carrièrebreuk. Bij een knokpartij in Californië had hij een paar tanden verloren en uiteindelijk had hij ze allemaal moeten laten trekken. Een tandprothese was de nachtmerrie van iedere trompettist.

Klaus was niet betrokken bij de voorbereiding van de workshop, maar hij was van plan nummers van alle deelnemers in zijn programma op te nemen.

Nach der Dämmerung zat nu al zeventien jaar op het vaste tijdstip van vrijdagavond tien uur, en Klaus gold inmiddels als een instituut en was tot buiten het uitzendbereik van de NDR bekend.

In de zomer was hij uitgenodigd voor het Newport Jazz Festival. Hij had nog niet toegezegd, ze hadden net in die tijd op vakantie willen gaan en Alex zou vast niet met hem meegaan naar de Amerikaanse oostkust, tenzij ze mee konden varen op een vrachtschip. Uitgesloten dat hij zo'n lange vliegreis zou maken.

Dat hij in januari 1951 nou toch uitgerekend op zo'n gevoelig tiepje had moeten vallen. Hij stond op toen de telefoon opnieuw ging. Ze hadden wel een tweede toestel, maar dat stond in de slaapkamer en was hier vanaf het bureau ook niet binnen handbereik. Misschien moesten ze toch eens over een ruimere woning nadenken. Ze konden het zich permitteren, maar ze hadden de gedachte altijd weer laten varen. Ze beschouwden deze twee grote kamers met dakterras en uitzicht over de Alster allebei als een soort talisman.

'Hallo, broertje,' zei Marike. 'Ik wil het met je over mama's verjaardag hebben.'

'Eten in het Mühlenkamper Fährhaus op 26 maart, de vriendinnen komen met aanhang drie dagen later voor het paasontbijt en in juni een groot zomerfeest voor Henny en Käthe in de Körnerstraße,' somde Klaus op.

'Heel goed,' zei Marike. 'Maar ik dacht aan stukjes om op te voeren.'

Klaus kreunde. 'Alsjeblieft geen poppenkast.'

'Poppenkast?'

'Scènes uit mama's leven, door ons nagespeeld.'

'Misschien die in Elses keuken toen jij naar buiten kwam met je seksuele voorkeur.'

'Of Ernst die tegen mama zat te klagen omdat Thies en jij de hele tijd op het balkon zaten te flikflooiën.'

'Laten we nog eens van voren af aan beginnen,' zei Marike. 'Voordat we elkaar echt in de haren vliegen.'

'Theo zal ongetwijfeld speechen bij het ontbijt.'

'En dan iets van ons kinderen. Jij en ik, Katja. Konstantin heeft al een familieportret geschilderd. We hebben allemaal een hondenneus.'

'Mooi,' zei Klaus. 'Ik heb mijn neus altijd al te lang gevonden.'

'Denk er eens over na. Jij schudt in je uitzending ook van alles uit je mouw.'

‘Daar zit hard werk achter, zusje.’

Klaus slaakte een zucht toen het gesprek was beëindigd. Had zijn oma als jonge vrouw niet altijd graag gezongen op familiebijeenkomsten? Dat had Else hem ooit verteld. *Mariechen saß weinend im Garten, im Grase lag schlummernd ihr Kind.* Keukenmeidenliederen. Marike en hij zouden ‘Mariechen’ op Henny’s leven kunnen omdichten, en Alex zou hen kunnen begeleiden op de piano. Een aandoenlijk idee.

Hij liep naar de keuken en schonk een glas witte wijn in. Hij liep door de grote, lichte kamer waar ze woonden, werkten, aten. Hij pakte het zilveren lijstje op met de foto van Alex’ familie. Ouders, zus, zwager en twee nichtjes, gemaakt bij een fotograaf aan de Grindel. Voor de zoon in het verre Argentinië.

Klaus bewaarde zijn familiefoto’s in een doos, geen een zat er in een zilveren lijstje. Zijn familie leefde en omringde hem, die van Alex was in een bommenacht in juli 1943 in de kelder van hun huis verbrand.

Henny had ook geen gemakkelijk leven gehad in de eerste vijftig jaar van de eeuw. Haar vader was in de herfst van 1914 gesneuveld, daarna de vroege dood van Lud, Marikes vader. Het moeizame huwelijk met Ernst, zijn vader. Angst om Käthe en Rudi, die zich tegen de nazi’s hadden verzet en allebei in concentratiekampen waren beland. Oorlog, verlies van de woning. Zijn moeder kende afscheid in allerlei variaties.

De twintig jaar aan Theo’s zijde hadden haar geluk gebracht. Klaus hoopte dat het nog lang zo mocht blijven.

Hij deed de terrasdeuren open en liep naar buiten. Wat voorzichtig groen aan de bomen. De Alster lag al in schemering op deze vroege avond. *Dat we allemaal een lang leven mogen hebben.* Klaus zei het hardop, hij smeekte God erom. Terwijl hij toch helemaal niet in God geloofde.

Florentine had het nieuwste nummer van de *Paris Match* al bij de kiosk zien liggen, met Salvador Dalí op de voorkant. Ze

voelde een onzinnige hoop dat haar foto's er misschien helemaal niet in stonden, want dan zou haar telefoon in de woning aan de Place des Vosges toch wel zijn overgegaan.

In plaats daarvan werd er op maandagavond langdurig en onophoudelijk aangebeld. Ze stapte uit bad en sloeg haar badjas om zich heen. Misschien de conciërge om aan te kondigen dat het water weer eens zou worden afgesloten.

'*Qui est là?*' vroeg Florentine.

'De bode met de presentexemplaren,' antwoordde Jean.

Florentine deed open. 'Je hebt me uit bad gehaald.'

'Als je de foto's eenmaal hebt gezien, vind je dat niet meer erg,' zei de trotse fotograaf. Hij liep naar de oude boerentafel in de keuken en sloeg het blad open. MAMAN FLORENTINE, stond in koeienletters op de dubbele pagina.

'O, lieve hemel.' Florentine sloeg de bladzijde om. Geen doorlopende tekst, maar een beeldlegenda op de tweede dubbele pagina. Dat ze zeven maanden zwanger was en geheimzinnig deed over de vader van haar kind, maar dat bekend was dat hij uit Hamburg kwam. Ze giechelde nerveus.

'De foto's zijn fantastisch,' zei Jean. 'Nog even afgezien van jou. De *Stern* wil ze overnemen.'

Florentine trok een van de twee stoelen bij en ging zitten. Een lichte vlaag van zwakte. 'Wanneer?'

'Nog niet in het komende nummer. Vind je het erg dat het nog even duurt?'

'Integendeel. Ik wil niet dat mijn familie uit een blad moet vernemen dat ik een kind krijg.'

'O!' zei Jean. 'Weet de toekomstige vader het al?'

Florentine schudde haar hoofd.

'Dat zal de nieuwe tijd wel zijn,' zei Jean. 'Misschien zijn wij in ons kleine Luxemburg nog wat ouderwets. Is het goed als ik twee exemplaren bij jou achterlaat?'

'Ik hoef er maar eentje,' zei Florentine.

'Goed. Ik zie straks mijn vriendin, dan kan ik haar het ande-

re geven. We gaan ons trouwens verloven,' zei Jean.

Florentine schoot in de lach. 'Jullie Luxemburgers ook,' zei ze.

De telefoon ging toen Jean net de deur uit was. Madame Auber, de bazin van haar modellenbureau. Die was als enige ingewijd geweest, ze was al sinds januari op de hoogte van Florentines zwangerschap en het feit dat ze er daarna een tijdje tussenuit wilde.

Nog twee telefoontjes die avond, uit Parijs. Het derde was van Husky, om goedenacht te zeggen. Zoals elke dag. Husky verheugde zich op haar komst en had duidelijk geen idee. Florentine slaakte een zucht van verlichting. Het nieuws had zijn weg naar Hamburg nog niet gevonden. Misschien zou ze erin slagen het in eigen persoon te brengen.

Henny hielp dinsdags nog altijd in de praktijk, die inmiddels helemaal in handen van haar dochter was overgegaan. Theo stond sinds het begin van het jaar alleen nog paraat voor noodgevallen, maar die kwamen bijna nooit voor. De zevenjarige Konstantin kwam na school altijd bij hen in de Körnerstraße en nodigde daar zijn vriendjes uit om te komen spelen, tot vreugde van opa, die last had van stilte, niet van kinderlawaaï. Marike kon zich op de praktijk concentreren.

Een enkele keer sprong ook Käthe nog bij, die jarenlang bij de gynaecologische praktijk aan de Neuer Wall had gewerkt. Maar sinds november lag de assistentie voornamelijk in handen van een jonge, competente maar zwijgzame vrouw.

Ze zweeg met name over hoe het zat met die dinsdagen waarop ze niet werkte. Ooit zou dat een probleem worden, als Henny zich helemaal zou terugtrekken, maar dat leek vooralsnog iets voor de verre toekomst.

'Ik kan goed met haar overweg,' zei Marike deze dinsdag. 'Ze mocht wat mij betreft alleen wel wat spraakzamer zijn.'

Henny zette het dienblad met koffiekopjes op het bureau

van haar dochter. ‘Gesche heeft een geheim. Vast iets duisters.’

Marike zuchtte. Het was niet gemakkelijk geweest een goede assistente te vinden. Veel sollicitantes waren van het ouderwetse doktersassistentetype en de zelfstandige, moderne manier van werken in Marikes praktijk maakte hen onzeker.

Henny en Käthe waren opgeleid door Kurt Landmann, die zijn vroedvrouwen altijd had gestimuleerd zelfstandig op te treden. In de jaren twintig was hij zijn tijd ver vooruit geweest. In de Finkenau, de vrouwenkliniek waar hij jarenlang had gewerkt, was hij een geweldige chef-arts geweest, alom geliefd, tot hij in 1933 de kliniek had moeten verlaten vanwege zijn Joodse afkomst.

‘Florentine komt vrijdag. Ida is dolblij, kennelijk is ze van plan deze keer langere tijd in Hamburg te blijven.’

‘De maandag daarna heeft ze een afspraak bij mij. Ik hoop maar dat ze niet nog dunner is geworden, haar cyclus is toch al zo onvoorspelbaar. Is er nieuws over Robert en haar?’

‘Ida en Tian hopen dat ze eindelijk zijn wens zal vervullen.’ Henny deelde deze hoop, Theo en zij waren als enigen ingewijd in wat er in september was voorgevallen tussen Florentine en Alex.

‘Florentine reist nu al tien jaar de hele wereld rond,’ zei Marike. ‘Ik ben bang dat ze dat tempo niet meer los kan laten.’ Ze dronk haar koffie op en zette het kopje op het dienblad. ‘Wat zou Gesches geheim kunnen zijn? Heb jij enig idee?’

‘Een dubbelleven dat altijd op dinsdag plaatsvindt,’ zei Henny.

Twee concerten in Montreux hadden ze achter de rug. Het kwintet arriveerde tijdig op de luchthaven van Genève, checkte de bagage en de instrumenten in. Alex zou ontspannen zijn geweest als hij niet had hoeven vliegen.

Hij bleef bij de krantenkiosk staan om lectuur in te slaan. Alles wat hem maar kon afleiden wanneer het vliegtuig de

startbaan op rolde. Als het de bedoeling was geweest dat mensen zouden vliegen, dan hadden ze wel vleugels gehad.

Alex kocht de *Herald Tribune* en *Der Spiegel*. Hij wilde zich net weer omdraaien naar Hans, de saxofonist, die naast hem stond, toen zijn blik op de cover van de *Paris Match* viel. Dalí in een zijden jasje.

Zo te zien zat de schilder in een Parijs' café, zijn smalle snor als altijd idioot omhooggekruld. Maar Alex' blik bleef hangen aan de naam *Chet Baker*. Op de cover werd een interview met de trompettist aangekondigd.

'Moet je kopen,' zei Hans Dörner. 'Baker lijkt warempel een comeback te gaan maken. Goed dat hij ook bij de workshop zal zijn.'

Alex had de oude aktetas met de klavieruittreksels in zijn ene hand toen ze de wachtruimte achter de gate verlieten, in zijn andere de tas met tijdschriften.

Op de tas een advertentie voor Peter Stuyvesant: DE GEUR VAN DE GROTE WIJDE WERELD.

'Misschien zou een sigaretje je ontspannen,' zei Hans. 'Je zou moeten gaan roken. Een Stuyvesant zou je goed staan.'

Alex schudde zijn hoofd. 'Jij rookt toch ook niet?'

'Ik heb mijn adem nodig voor de saxofoon,' zei Hans.

Ze stapten in de bus die hen naar het vliegtuig zou brengen.

Nadat hij zijn plaats aan het gangpad had ingenomen, zijn riemen had vastgemaakt en naar de stewardess had gekeken die had aangewezen waar de nooduitgangen en de kotszakjes waren, haalde Alex de *Paris Match* uit de tas. Chet Baker zou er nog het best in kunnen slagen zijn gedachten te verzetten.

Hij deed zijn ogen dicht toen de Caravelle van Swissair naar de startbaan taxiede en de machine vervolgens vol gas gaf. Toen ze de vlieghoogte hadden bereikt, sloeg hij het interview met Chet Baker op. Hij las het. Vertaalde het voor Hans. Bladerde door naar de volgende pagina. MAMAN FLORENTINE.

'Je ziet lijkwit,' zei de saxofonist. 'Je begint echt hysterisch te

worden met dat gevlieg. Straks moet ik je in Hamburg nog naar de taxi dragen. Ik heb je toch gezegd dat het niet handig was om je stok in de baskoffer te stoppen?’

Hans’ blik viel op het blad dat opengeslagen voor Alex op het klaptafeltje lag. Alex leek in een soort van wakend coma te zijn geraakt. ‘Hé, is dat niet Roberts vriendin?’ zei Hans terwijl hij met zijn elleboog in Alex’ zij porde. ‘Zou hij de vader van het kind zijn?’

Alex haalde een keer diep adem en draaide zich naar Hans om. ‘Daar ga ik van uit. Hij hoopt al een hele tijd een gezin met haar te kunnen stichten.’

‘Dat zo’n prachtvrouw iets heeft met onze geluidstechnicus. Je stelt je haar toch eerder voor met Gunter Sachs aan haar zijde of de Aga Khan. Robert ziet er natuurlijk best goed uit, maar een goede partij kun je hem niet echt noemen.’

‘Ze verdient genoeg om de kas te vullen.’

‘Jij bent ook nog met haar uit geweest,’ zei Hans.

Hij zweeg over de speculaties in de *Bild-Zeitung* dat de jazzmuzikant en het fotomodel een stel waren. Hans wist met wie Alex samenwoonde. ‘Zal ik je zo naar huis brengen?’

‘Aardig van je, maar dat is niet nodig. Misschien kun je me helpen bij de bagage-uitgifte.’

‘Tuurlijk. Dan pak ik gelijk ook de baskoffer van de band om je stok eruit te halen, mocht Bert dat niet doen.’ De nieuwe bassist kon soms wat sullig zijn.

‘Hans, ik wou je nog zeggen dat ik heel blij ben met onze samenwerking. En met je geduld met mij en mijn gestuntel. Volgend jaar is het al twintig jaar.’

‘En toch zijn we nog altijd zo heerlijk jong,’ zei Hans. Hij grijnsde.

Op de spiegel in de gang hing een briefje. *Fijn dat je er weer bent. Ik heb je gemist.* Wat was het toch goed om je geliefd te voelen. Alex zuchtte bij de gedachte dat hij de amper geheelde

wond bij Klaus weer zou moeten openrijten. Hij had het hem afgelopen september meteen opgebiecht. Geen verhouding, één avondje maar. Met nog meer gevolgen dan gedacht.

Florentine was zeven maanden zwanger, stond in het artikel. Dat viel gemakkelijk na te rekenen. Zou Robert vermoeden dat ze hem hadden bedrogen? In het halve jaar dat sindsdien voorbij was gegaan, waren er momenten geweest dat hij dat had gevreesd. Maar het ging niet om krenkingen en jaloezie. Het ging om een kind, dat van Robert of dat van hem.

Alex haalde de weekendtas op die nog voor de lift op de vierde verdieping stond, droeg hem de trap op naar hun woning op de vijfde en pakte hem uit. Klaus zou vanavond vast vroeg komen. Op woensdag had hij geen uitzending.

Hij deed de koelkast open, haalde de fles Apollinaris eruit, zag een doos van Michelsen, waarschijnlijk lekkernijen ter ere van zijn thuiskomst. Hopelijk hadden ze daar nog zin in als Klaus de foto's had gezien.

Alex haalde de tijdschriften en de bladmuziek uit zijn aktetas. Hij sloeg de *Paris Match* open en legde hem op het bureau. Was het laf om Klaus geen waarschuwing vooraf te geven, hem met zijn eigen ogen te laten zien en begrijpen? O, ja. Hij was zich bewust van zijn eigen lafheid.

Een gedachte schoot door zijn hoofd. Als het zijn kind was dat onderweg was, dan bleef er nog iets over van de mensen die in de kelder van het huis aan de Gärtnerstraße hun leven hadden verloren.

Ook als hij er zelf niet meer zou zijn.